

L'INSTITUT D'ALBAIDA

50 anys d'ensenyament públic a la Vall d'Albaida

1963/64 - 2013/14

CAIXA
Ontinyent
La caixa de les comarques

L'INSTITUT D'ALBAIDA

50 anys d'ensenyament
públic a la Vall d'Albaida
1963/64 - 2013/14

*Al poble d'Albaida i en especial
a totes les persones que feren possible
el naixement d'aquest Institut,
gràcies al qual molts joves de la Vall d'Albaida
poguérem estudiar Batxillerat.*

L' INSTITUT D'ALBAIDA
50 anys d'ensenyament públic
a la Vall d'Albaida. 1963/64 • 2013/14
1a edició, 2015

© **De l'edició:** CAIXA D'ESTALVIS D'ONTINYENT. Obra social
© **Del text i les imatges:** Institut d'Educació Secundària
J. Segrelles
© **De la portada:** Xeles Tortosa Mora

Equip de redacció: Juli Fenollar i Banyuls i Maria Josep Micó Cabedo

Idea, disseny i revisió: Juli Fenollar i Banyuls, Mauricio Garcia Quilis, Maria Josep Micó Cabedo i Xeles Tortosa Mora.

Coordinació de l'edició: Juli Fenollar i Banyuls, Mauricio Garcia Quilis, Maria Josep Micó Cabedo i Xeles Tortosa Mora

Maquetació i impressió:
setiset gràfiques. tel. 96 297 02 01

Edita: CAIXA D'ESTALVIS D'ONTINYENT
P. Sant Domingo, 24
46870-ONTINYENT

ISBN: 978-84-95102-80-5
Dipòsit legal: V-2899-2014

SUMARI

Presentació.....	3
------------------	---

Paraules del director.....	5
----------------------------	---

1. ELS ORÍGENS

50 anys de l'Institut Josep Segrelles: 1963-2013. Una aproximació històrica a l'Institut de la Vall. <i>Antonio Calzado i Vicent Terol</i>	9
--	---

Anecdolari d'un arxiver escorcollant entre els papers conservats en l'A.M.A. <i>Josep Moll</i>	25
--	----

Dones batxilleres als anys 60: Entre el conservadorisme i la modernitat. <i>M^a del Carmen Agulló Díaz</i>	35
--	----

2. EL TRAJECTE

La veu dels Departaments	45
---------------------------------------	----

Episodis	119
-----------------------	-----

Santo Tomás de Aquino.....	119
----------------------------	-----

25é Aniversari.....	122
---------------------	-----

40é Aniversari.....	125
---------------------	-----

Inauguració del nou institut Josep Segrelles.....	130
---	-----

Sopars solidaris.....	132
-----------------------	-----

L'any Segrelles: homenatge a l'Il·lustrador Universal.....	133
--	-----

23 Anys participant en la Trobada d'Escoles en Valencià.....	139
--	-----

La XXI Trobada a Albaida.....	147
-------------------------------	-----

Compromesos amb l'Escola Pública.....	153
---------------------------------------	-----

Els viatges.....	155
------------------	-----

Reconeixements.....	158
---------------------	-----

Trobades d'antics alumnes.....	159
--------------------------------	-----

Lipdub.....	161
-------------	-----

Relotge de sol a l'Institut.....	162
----------------------------------	-----

Amunt el teló!.....	164
---------------------	-----

Col·laboracions	175
------------------------------	-----

Què passaria si la meua família i jo marxàrem a Alemanya? <i>Casimir Romero</i>	175
---	-----

Situaciones paralelas. <i>Conxa Penadés Martínez</i>	177
--	-----

Un lloc on naixen molts somnis. <i>Dolors Sampio Morales</i>	179
--	-----

D'estudiant de l'Institut d'Albaida a professor d'Universitat. <i>Emili Casanova</i>	182
--	-----

Cosas del Instituto de Albaida. <i>Gonzalo Yélamos</i>	184
--	-----

Un pas per l'Institut. <i>Joan Gaspar</i>	185
---	-----

Estudia, xiquet, estudia, tu que pots! <i>Josep Antoni Albert i Quilis</i>	188
--	-----

50 anys de l'Associació de Mares i Pares. <i>Loles Blasco Cháfer</i>	190
--	-----

Gràcies i per molts anys! <i>Maria Josep Garcia Martí</i>	195
---	-----

Experiències i reflexions al voltant del 50 Aniversari. <i>Mari Pau Vila Pastor</i>	196
---	-----

Albaida: La bellesa de la Vall i la bona gent. <i>Neus Campillo</i>	204
---	-----

1963, año de la fundación. <i>Paloma Barrio</i>	206
---	-----

Albaida, ciutat levítica. <i>Antoni Garcia</i>	209
--	-----

DONES BATXILLERES ALS ANYS 60: entre el conservadorisme i la modernitat

M^a del Carmen Agulló Díaz. Universitat de València

1. Bova o batxillera? De la boba elección sin duda hiciera.

La històrica exclusió de les dones de l'àmbit públic ha comportat que reberen una educació que les ha allunyades del poder econòmic, polític i social. No sols la Universitat, sinó fins i tot els estudis de Batxillerat, destinats a formar l'elit de la societat, els han estat vetats. És més, mentre el terme batxiller s'ha associat a homes posseïdors d'un títol acadèmic, el de Batxillerat, garant de cultura, el de *batxillera* s'ha tenyit d'un to irònic i de menyspreu, desqualificador i insultant, en tot semblant al de *precioses ridícules* de les quals es burlava Molière. Matís ben documentat en la història de la literatura, on, front al cèlebre Batxiller Carrasco del Quixot de Cervantes, trobem a les dones de Lope de Vega, de les quals ens diu que es preferible que siguin boves, ignorants, que *batxilleres*, perquè la possessió d'ingeni i cultura dificulta la bona execució del rol d'esposa, mestressa i mare, que és el seu destí natural:

Si me casara agora –y no te espante esta opinión, que alguno la autoriza–, de dos extremos: boba o bachillera, de la boba elección sin duda hiciera”.

(LOPE DE VEGA, Félix , 215)

En el transcurs dels segles les dones continuarien privades d'una educació secundària, fins que l'arribada al govern, a finals del XIX, de polítics liberals facilitaria

el seu accés als estudis oficials de Batxillerat. Durant el sexenni revolucionari, mitjançant un decret de 1871, s'establiria que les alumnes podien matricular-se i examinar-se d'estudis de segona ensenyança en un establiment oficial, perquè no hi havia cap disposició legal que de manera expressa ho prohibira, però no podien assistir a classe pels inconvenients que *“dado el estado de nuestras costumbres, podría ocasionar la reunión de ambos sexos en la clases”*. Al 1888 (RO 11/06/1888) s'especificaria que si alguna dona sol·licitava matricular-se de manera oficial, caldria elevar consultes per tal que l'autoritat decidiria en funció de cada cas i, per fi, la promulgació de la llei de 8 març de 1910 regularia el lliure accés als estudis de Batxillerat.

En 1882, Mª Amelia Perales García i Manuela Solís de Clarás, es titularen Batxilleres en l'Institut Lluís Vives de València. Elles serien les pioneres. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, a la província de València es va crear un nou institut, el de Requena, on, igual que al *Lluís Vives*, no es va produir separació de sexes.

En els anys republicans, la creació en 1933 de dos nous instituts nacionals, de caràcter mixt, el *Vicente Blasco Ibáñez*¹ a València, i el *Luis Simarro* a Xàtiva, i un tercer *Lo Palleter* al Grau de València (1936), junt als de caràcter local de Gandia i Alzira i les experiències de l'*Instituto-escuela* i, en plena guerra civil de l'*Instituto para obreros*, faria que continuara incrementant-se, de manera força significativa, la matrícula de les alumnes. Augment al qual donava

1. 30/08/1933. L'Institut *Vicente Blasco Ibáñez* en el franquisme canviaria el nom a *San Vicente Ferrer*.

suport la valoració positiva que l'ideari republicà atorgà als estudis de les dones, i l'exigència del títol de Batxillerat per tal de cursar els estudis de Magisteri, d'ampla demanda. A més, es produiria una major incorporació de professores als claustres dels Instituts, eixida professional nova i adequada per a les, cada vegada més nombroses, titulades universitàries. Cal remarcar que els espais i currículums compartits i idèntics per ambdós sexes caracteritzaran aquesta etapa, fent que la coeducació iniciara un curt camí com a proposta educativa.

La victòria del franquisme comportà la subsidiarietat de l'Estat respecte a l'església catòlica en educació i es reduïren a quatre els Instituts existents a València². A la capital el *Luis Vives*, masculí; i l'*Instituto Femenino San Vicente Ferrer*. Els altres dos, serien mixtos, amb estricta separació d'alumnat segons el sexe: els de Requena, i Xàtiva – l'antic *Luis Simarro*, al qual canviaren el nom pel de *José de Ribera*.

Durant 30 anys no es va crear cap Institut Nacional nou en tota la província de València. El primer seria, en 1963, el *José Segrelles* d'Albaida, mixt.

2. De com la *Sección Femenina*³ va intentar feminitzar les batxilleres.

La ideologia del nacionalcatolicisme donaria suport teòric a l'educació durant el franquisme. Assentada en els pilars de la reivindicació del patriotisme espanyol i la imposició de la religió catòlica, comportà l'exclusió dels centres educatius de la resta de cultures de l'Estat, i l'obligatorietat de cursar continguts i realitzar activitats de caràcter polític i catòlic des de l'escola a la Universitat.

Un pensament que inclou i fa propi el discurs patriarcal que implica la defensa de la identitat femenina de "*La perfecta casada*". Tornen els plantejaments més tradicionals i conservadors d'exclusió de les dones dels estudis de secundària, al considerar-los innecessaris per a la seua missió social de mare i esposa, i perillosos pel grau d'intel·lectualització que suposaven. La dona intel·lectual era l'an-

tinòmia de la "*mujer de la Nueva España*" i en un règim polític que recuperava com a funció social de les dones ser "*ángeles del hogar*", la ciència domèstica hauria de ser el seu Batxillerat:

"La mujer tiene obligación de saber todo lo que podríamos llamar parte femenina de la vida; la ciencia doméstica es quizá su bachillerato. Un arquitecto no puede ser bueno si no dibuja bien; un ingeniero, sin el conocimiento de las matemáticas, sería un fracaso; lo mismo sucede con las mujeres: su base fundamental es la casa; guisar, planchar, zurcir, etc... son otros tantos problemas que, en un momento dado, deberá resolver; por lo tanto, debe capacitarse para ello".
(SECCIÓN FEMENINA, 1956, 624).

És per això que, en un intent de compensar l'adquisició de coneixements que durien les batxilleres a entrar en el mercat laboral i, per tant, a l'àmbit públic, serien els estudis de secundària el nivell educatiu que disposaria d'una legislació més abundant per remarcar la importància de cursar les alumnes assignatures "per la vida de la llar", que les capacitaren per exercir el seu paper de mares i mestresses, encara que gaudiren d'un treball extradomèstic que els permetria autonomia econòmica i afectiva.

Per altra banda, el catolicisme, per raons morals, exigia una estricta separació d'espais per als dos sexes, en especial en l'adolescència, etapa vital quan s'estudiava el Batxillerat. Calia seguir els "preceptos" de l'Encíclica *Divinis Illius Magistri*: "*Los sexos, según los admirables designios del Creador, están destinados a completarse recíprocamente y constituir una unidad idónea en la familia y en la sociedad, precisamente por su diversidad corporal y espiritual, la cual por esta misma razón debe ser respetada en la formación educativa; más aún, debe ser fomentada con la necesaria distinción y correspondiente separación, proporcionada a las varias edades y circunstancias. Estos principios han de ser aplicados, según las normas de la prudencia cristiana y según las condiciones de tiempo y lugar, no sólo en todas las escuelas, particularmente en el período más delicado y decisivo para la vida, que es el de la adolescencia*" (VVAA, 1935, 605).

2. Se suprimiren els de Gandia i Alzira, i les experiències de l'*Instituto-Escuela* i l'*Instituto obrero*.

3. La *Sección Femenina de Falange Española* fou creada en 1934 com la branca femenina del partit de caire feixista *Falange Española*. Malgrat que en els seus orígens les dones que la formaven pertanyien al SEU, és a dir, eren universitàries, la primera i única Delegada Nacional en tota la seua existència fou Pilar Primo de Rivera, germana del Fundador José Antonio, una dona que no havia cursat ni el Batxillerat.

El franquisme, per donar compliment a aquests ideals, duria a terme dues mesures: la separació de sexes i la feminització del currículum.

Foren nombroses les ordres promulgades establint la separació de sexes de l'alumnat en totes circumstàncies, amb una finalitat preventiva. Antonio Onieva, insisteix en la immoralitat que suposa la coeducació en l'adolescència:

“La convivencia de seis horas diarias no parece conveniente, especialmente en los últimos años escolares. El problema trasciende el plano docente para convertirse en moral. Todos los moralistas de conciencia impugnan dicha convivencia de seis horas diarias en un mismo recinto argumentando los peligros que representa para la niña, a causa de la precocidad de esta, cuya sexualidad se despierta antes que la del varón, y que sólo vela el instintivo recato de la mujer española” (ONIEVA, A. J., 1961, 314).

La mesura més radical per complir aquest precepte fou la creació d'Instituts Nacionals d'Ensenyament Mitjà Femenins, una de les més primerenques del franquisme. Objecte d'un decret de setembre de 1936⁴, seria elevat a rang de llei al ser incorporat a l'articulat de la *Ley de Ordenación de la Enseñanza Media* de 1953, del període ministerial de Joaquín Ruiz Jiménez⁵. En ella, en el capítol II s'establia:

“En la Enseñanza Media se aplicará el principio de una educación separada para los alumnos de uno u otro sexo” (art 15); “los Institutos Nacionales de Enseñanza Media podrán ser masculinos, femeninos y mixtos” (artº 23); “los Institutos masculinos no podrán admitir inscripciones ni verificar pruebas de alumnado femenino, ni los femeninos de alumnado masculino. En los Institutos mixtos la enseñanza y la educación se dará por separado a alumnos y alumnas” (artº 24).

La preocupació per la segregació d'espais condicionaria els projectes arquitectònics per a la construcció dels centres d'EE.MM. Hi hauria edificis per alumnat d'un únic gènere (femení o masculí) i mixtos, però amb dependències separades per homes i dones, reflectint en la seua estructura la dualitat d'espais desitjada pel legislador (ales diferents i un espai comú). Un exemple ens el proporciona el projecte de l'edifici per a l'Institut Nacional d'Ensenyament Mitjà d'Albaida, on es destinava una ala per a l'alumnat masculí i una altra per al femení. Quan es va inaugurar, però, els conflictes

que es produïen en la societat travessaven les parets de les aules i canviaven relacions, imposant-se la realitat d'un augment de l'alumnat femení, que conduiria a una manca d'espai material per poder mantenir l'obligada separació, per la qual cosa la convivència en les aules fou inevitable. Al principi, les alumnes se situaven a l'esquerra i els alumnes a la dreta, o elles en els bancs de davant mentre ells ocupaven els de darrere. A poc a poc, la barreja es va generalitzar i la separació seria inexistent quan es va implantar el BUP i el COU als anys 70.

Dins d'aquests espais separats, s'impartiria un currículum diferenciat, marcat pel segell del gènere, que en el cas de les dones comportaria una feminització, concretada en l'existència d'assignatures específiques per a elles, i d'altres que adaptaven els programes a les característiques pròpies de cada sexe.

Ja en 1941, una ordre Ministerial havia establert l'existència de les *Escuelas de Hogar* en cada Institut femení, amb pressupost propi i plantilla de professores, integrada per una directora i una professora per cadascuna de les assignatures a impartir, que eren⁶ nomenades pel Ministeri d'Educació a proposta de la *Sección Femenina*.

4. Decret 127 de 23/09/1936. *Boletín Oficial de la Junta de Defensa Nacional de España*. Burgos 25 septiembre 1936. Signa el decret Miguel Cabanellas. Orden 4/09/1936.

5. *Ley de Ordenación de la Enseñanza Media* promulgada el 26 de febrer de 1953. B.O.E. 27/02/1953

6. Les Ordres de 30/06/1941 i 9/03/1943, reglamentaren la creació oficial de les *Escuelas de Hogar* i les assignatures que impartien.

“Art. 77.- El Bachillerato cursado en los Centros docentes femeninos podrá regirse por un plan propio, en el que figurarán obligatoriamente las enseñanzas adecuadas a la vida del hogar y aquellas que especialmente preparen para profesiones femeninas.

Art. 85.- La Formación del Espíritu Nacional, la educación Física y, para las alumnas, además, las enseñanzas del hogar, serán fundamentales, obligatorias y debidamente atendidas en los planes de todos los cursos, en los horarios escolares, en los exámenes y en las pruebas de Grado.”

El Plan de estudios de Escuelas de Hogar en Enseñanzas Medias (Ordre 11/07/1950), confirmat en la Llei d'Ensenyament Mitjà de 1953, distribuïria les assignatures al llarg dels set cursos de Batxillerat elemental i superior, programant tres hores setmanals⁷ per tal d'impartir-les. En el Batxillerat Elemental era:

- 1r Curs: *Labores del hogar* (costura), Formación familiar y social.
- 2n Curs: *Labores del hogar* (costura), Formación familiar y social.
- 3r Curs: *Labores del hogar* (costura), Formación familiar y social.

4t Curs: *Labores del hogar* (tall i confecció), Treballs manuals.

I en el Batxillerat Superior:

5é Curs: Tall i confecció (llenceria), cuina, economia domèstica, treballs manuals.

6é Curs: Economia domèstica, puericultura, tall i confecció (modisteria), cuina⁸.

Avançats els anys 60, l'estudi de les matèries específiques continuava sent obligatori per a les estudiants de Batxiller, perquè la *Sección Femenina* considerava que *“ninguna mujer debe ignorar lo que constituye su quehacer fundamental en la existencia. Para ello han sido creadas nuestras Escuelas de Hogar”*⁹.

Dins d'aquest concepte de dona esposa i mare, cal emmarcar l'existència dels diferents programes d'educació física. L'assignatura intentava donar resposta, en el cas dels homes, a l'ideal del soldat espanyol, raó que explica que es tractara d'una formació pre o paramilitar, dirigida pels instructors de la *Delegación Nacional de Juventudes*. En el cas de les dones, calia formar futures mares fortes i saludables:

“La educación física de las mujeres requiere especial cuidado... Interesa sobremanera que la mujer crezca sana, fuerte y bien conformada... Para alcanzarlo es preciso que realice un ejer-

7. Art. 6º del Decreto de 12/06/ 1953, reajustat en 1963. A partir de la llei d'educació de 1945 i la d'ensenyaments mitjans de 1953, l'estructura del sistema educatiu era la següent: període d'obligatorietat de 6 a 12 anys, es cursava en l'escola. Als 10 anys es podia realitzar l'examen d'ingrés que facilitava l'accés al Batxillerat, cursat en centres de secundària, dividit en Batxillerat elemental (de 10 a 14 anys) amb una prova de revàlida per obtenir el títol, i el Batxillerat superior, de Ciències o de Lletres, dels 14 als 16 anys. En finalitzar, amb la superació d'una prova de revàlida, s'obtenia el títol que permetia cursar el Preuniversitari, obligatori per accedir a la Universitat. El *Preu* tenia una prova final de conjunt.

8. Qüestionaris per al Batxillerat (Ordre 9/02/1955) i Ordre de 20/10/1958. Aprovar aquestes assignatures permetia obtenir un certificat especial, expedit per la Delegació Provincial de la *Sección Femenina*, que podia utilitzar-se per tal de dispensar de cursar les ensenyances teòriques del *Servicio Social*.

9. Calendari propagandístic de la *Sección Femenina*.

cicio ordenado, sistemático, racional. Ejercicio sometido a unas exigencias que impone la especial constitución orgánica de la mujer; presionado por una finalidad concreta y determinada, cifrada en la augusta **misión maternal** que a la mujer compete y sin desviarla un ápice de cuanto en ella coincide". (MONTILLA, Francisca, 1959, 148).

Els successius qüestionaris dissenyen una gimnàstica dirigida a la realització de taules d'exercicis que ajudaren a gaudir d'una bona forma física, però lluny d'aquelles que pogueren masculinitzar el cos femení. La societat del franquisme condemnava obertament l'atletisme, i la competició femenina es reduïa a la pràctica dels esports coneguts com "tres BBB: balonmano, balonvolea, baloncesto". Les alumnes de Batxillerat, decentment vestides, amb pantalonets sota les faldes, esperarien fins als darrers 60 per poder competir en concursos d'atletisme, dels quals estaven excloses pràctiques com els llançaments de disc, javelina...

També els programes i continguts de l'assignatura "Formación del Espíritu Nacional" (F.E.N.) estaven profundament marcats per la diferència de gènere. Com que el seu objectiu era la formació de patriotes espanyols, i posseir el concepte de bon patriota connotacions diverses segons es tracte d'homes o dones, els programes les obeïen: "los Hombres sirven a la Patria con las ideas, el valor, las conquistas y llevando la dirección de la política. ¿Y las mujeres? Preparándose para fundar familias donde se formen las nuevas generaciones". (SECCIÓN FEMENINA DE FET Y DE LAS JONS, 1958,15).

Les alumnes també estudiaven els principis falangistes i les regles d'urbanitat, per saber comportar-se en societat d'una manera femenina. El Pla d'Estudis de 1957 aprovà uns programes¹⁰ que incloïen en els tres primers cursos del Batxillerat elemental continguts de *Formación familiar y social* (compendi de normes d'urbanitat, comportament correcte en taula, col·legi, carrer; importància de la higiene i l'ordre; temes curiosos com *El arte de andar*), i en 4º de Bachiller elemental i els dos cursos del

Tasques de costura realitzades per una alumna de l'Institut (curs 64/65).

10. Aprovats per O. 20/10/1958 (B.M. 3-11-58)

Taules de gimnàstica femenina al camp de futbol El Romeral, curs 68/69.

Superior, de *Formación del Espíritu Nacional* (història i doctrina de Falange, símbols del Movimiento, aplicació a la juventud femenina del *modo de ser falangista...*)¹¹.

Totes aquestes matèries serien impartides per un cos específic de professores capacitades en exclusiva per la *Sección Femenina* en centres propis, i que formarien part dels claustres dels Instituts encara que no posseïen cap títol universitari, que sí que s'exigia a la resta de professorat. Les professores "d'Hogar"¹² estudiaven en *Escuelas Oficiales de Profesoras de Enseñanza de Hogar: Julio Ruiz de Alda* (Madrid); *Roger de Lauria* (Barcelona) i *Joaquín Sorolla* (València)¹³; les instructores d'educació física acudien a l'*Escuela Nacional de Educación Física Julio Ruiz de Alda* (Madrid) i les de FEN a l'*Escuela Nacional Isabel la Católica*, en Navas del Marqués (Ávila).

La *Sección Femenina* també estava encarregada d'elaborar els programes i els qüestionaris d'aquestes matèries¹⁴, així com d'editar la majoria de llibres que utilitzaven per impartir-les, fet que constituïa una de les seues fonts de recursos més importants. D'aquesta manera, s'asseguraven una parcel·la de poder en l'àrea de l'educació front al predomini de l'església catòlica, fet que aprofitaren per continuar sobre les alumnes el seu influx ideològic, iniciat en Primària i imprescindible en unes edats (preado-

lescència i adolescència) decisives per a la seua formació com a dones. De manera simultània, els actes que organitzaven de caràcter esportiu (campionats entre centres de bàsquet, handbol, voleibol, curses...), lúdic, polític (commemoració mort de José Antonio...) o les massives exhibicions de taules gimnàstiques, comptaven amb la presència de les alumnes dels ensenyaments mitjans.

La incorporació massiva de les alumnes als centres de secundària va fer que s'ampliara la quantitat de dones en contacte amb les ensenyances de la *Sección Femenina*. Pilar Primo de Rivera recordava en el Consell Nacional de Castelló de la Plana, amb motiu del XXV aniversari de la fundació de la *Sección Femenina*, que era inconcebible que les dones espanyoles no estigueren plenes d'esperit falangista:

"Si tenemos en cuenta que cogemos en los colegios a las niñas con 10 años podemos decir que todas las españolas hasta los 30 años a través del encuadramiento de escolares han pasado por nuestras manos. Es decir, las que hoy tienen 30 años han tenido seis cursos de formación política, de educación física y de escuela de hogar. La ley nos da 1 hora semanal de Formación política, 1'30 de educación física y 1'30 de hogar. Si la instructora ha tenido inquietud, ha tenido además de estas dos horas semanales, la posibilidad de llevar a la niña a la Casa de Flechas, a

11. El final de la dècada i les transformacions polítiques duren a l'aprovació de nous qüestionaris del Batxillerat elemental (4/09/1967) i dels seus programes (21/12/1967 homes i 20/02/1968 dones).

12. Decret 28/12/1939: "Art. 2º. A la Delegación Nacional de la Sección Femenina se le encomienda con carácter exclusivo: c) La disciplina en la formación para el hogar de las mujeres pertenecientes a los Centros de Educación, trabajo, etc... dependientes del Estado, de acuerdo con los respectivos Ministerios".

13. Foren creats per Ordre de 1/02/1966, a través de la *Delegación Nacional de la Sección Femenina de FET y de las JONS*. Remarquem dues característiques: els títols no eren dispensats per organismes oficials dependents del Ministeri d'Educació, i els noms dels tres centres corresponen a homes, quan la seua finalitat era capacitar a futures instructores d'*hogar*, una professió exclusivament femenina.

14. Els continguts i programes de *Formación del Espíritu Nacional*, Educació Física i Música, destinats als xics eren confeccionats pel *Frente de Juventudes* i impartits per instructors capacitats per ells.

*marchas, a fines de semana, a campeonatos, a concursos y a los Albergues que tienen (independiente del valor del fin político que tienen en sí) el de dar la posibilidad de que los mejores afianzaran el contacto con nosotras*¹⁵.

Església i *Sección Femenina* mantindrien el seu discurs marcat pel segell del gènere, però evolucionant cap una modernitat que requeria simultaniejar el treball dins i fora de casa. La dona moderna, doncs, incorporarà al món del treball remunerat, en especial el sector serveis, sense qüestionar-se deixar la cura de la família. Els estudis de secundària seran el nivell educatiu ideal per conformar aquest nou model, d'ací la importància que les falangistes li atorgaren.

3. Els temps anaven canviant...

Els inicis del *José Segrelles*, en els primers 60, reflectiren en les seues aules el discurs de la tecnocràcia en educació, dirigit a modernitzar i augmentar la productivitat i l'eficàcia, però sense perdre les bases ideològiques nacionalcatòliques, amb les seues contradiccions inherents.

Aquest discurs era fruit de les noves condicions socials, entre les quals cal assenyalar la incorporació de les dones al món del treball, fet que comportà importants canvis en el seu paper social que repercutirien en la consciència de la necessitat d'una major i millor formació i, per tant, en la seua massiva incorporació als estudis de secundària. Tot plegat, la pràctica conduiria el canvi del tradicional model femení, i al disseny d'uns nous que combinaven la mestressa consumidora i la treballadora eficaç, i

per als quals el Batxillerat era el nivell educatiu perfecte. Es pot afirmar que els anys 60 significaren per a les dones la conquesta de l'espai educatiu de la secundària.

Quan la Llei Villar Palasí de 1970 augmente fins als 14 anys l'obligatorietat de l'ensenyament bàsic, incloent-hi l'anomenat Batxillerat elemental, i assumint l'estat la seua impartició, desapareixerà la segregació de sexes i la feminització curricular, encara que aquesta es mantindrà en el Batxillerat superior fins que tota la Llei siga aplicada, coincidint amb la mort del Dictador.

A partir de 1975, el currículum del Batxillerat ja no estarà feminitzat. Desapareguda la *Sección Femenina* en 1977, junt amb la resta d'organismes del *Movimiento Nacional*, les matèries de les *Escuelas de Hogar* no s'inclouran en el nou model del BUP. Al mateix temps, la matrícula de les alumnes començarà a superar la dels seus companys, i xics i xiques compartiran aules i coneixements en l'Institut.

A hores d'ara, quan la LOMQUE torna a plantejar la possibilitat de la segregació de sexes en les aules, cal reflexionar sobre la nostra història i pensar si la supressió del currículum de totes les activitats relacionades amb la feminització no es degué, en part, a un procés de desvalorització d'allò entès com a femení, i si no seria convenient que, a hores d'ara, foren recuperades en un currículum comú que, cursat per xics i xiques, tots junts, permetera afrontar, des de l'educació, la desigualtat de gènere i la construcció d'una nova societat basada en l'equitat, la solidaritat i el respecte a les diferències, individuals i col·lectives.

¹⁵ Consejo Nacional de Castelló de la Plana. 1962. Caixa 87. Signatura 390. Arxiu Regne de València.

BIBLIOGRAFIA

- AGULLÓ DÍAZ, M^a del Carmen (1999) *La educación de las mujeres durante el franquismo y su evolución en Valencia (1951-1970)*. Universitat de València.
- AGULLÓ DÍAZ, M^a del Carmen (2012) "Tecnocràcia i educació femenina: els estudis de batxillerat en els anys 60 a València, en MAYORDOMO PÉREZ, Alejandro, AGULLÓ DÍAZ, M^a del Carmen, GARCÍA FRASQUET, Gabriel. (Eds.) *Instituts i Batxillers*. CEIC Alfons el Vell-Universitat de València, Gandia.
- BOLETIN OFICIAL ARZOBISPADO DE VALENCIA, anys 50 i 60.
- Estadística de la EE.MM.* Instituto Nacional de Estadística, Madrid. (anys 50 i 60)
- LOPE DE VEGA Y CARPIO, Félix (1976) *La dama boba*, ed. Diego Marín, Cátedra, Madrid.
- MONTILLA, Francisca (1959) *Teoría de la educación*, Madrid.
- ONIEVA, Antonio José (1961) *Metodología y organización escolar*, Ed. Magisterio Español, Madrid.
- SECCIÓN FEMENINA DE FET Y DE LAS JONS (1954), *Enciclopedia Elemental*, Madrid.
- SECCIÓN FEMENINA DE FET Y DE LAS JONS (1958) *Formación Política*, Madrid.
- IV.AA. (1935) *Colección de Encíclicas y Cartas Pontificias*, Secretariado de publicaciones de la Junta Técnica Nacional de la Acción Católica, Madrid.
- IV.AA. (1988) *Libre del Cinquantenari. Institut de Batxillerat Josep de Ribera. Xàtiva. Xàtiva*.